

**«6D020600 – «Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған
Мажиев Гилимбек Жадыгеровичтің «Дін мен зайырлы мемлекет қатынасының әлемдік және қазақстандық үлгісі:
салыстырмалы дінтанулық талдау» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми**

РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми- техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Сәйкес келеді. ҚР-дағы ғылымның дамуының басым бағыттарының арасынан - 7. Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар саласындағы зерттеулерге және арнайы мамандандырылған бағыттардың ішінен - 7.2. Гуманитарлық ғылымдар саласындағы іргелі, қолданбалы, пәнаралық зерттеулер: 7.2.6. Қоғамды жаңғырту жағдайындағы тарих пен мәдениеттің, әдебиет пен тілдің, дәстүрлер мен құндылықтардың ортақтығы бабына сәйкес келеді.

2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін <u>қосады</u> /қоспайды, ал оның маңыздылығы <u>ашылған</u> /ашылмаған.	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады және оның маңыздылығы ашылған. Зерттеу зайырлылықтың теориялық және тәжірибелік қабаттарына кеңінен тоқталған. Мұнда мемлекет пен дін қатынасының қазақстандық үлгісін ғылыми негіздеумен ерекшеленеді. Жұмыста зайырлылықтың тарихи эволюциясы, құқықтық негіздері және әлеуметтік-мәдени ықпалы жүйелі түрде талданған. Сонымен қатар зерттеу нәтижелері мемлекеттік басқару, діни бірлестіктер және білім беру салаларында қолдануға жарамды. Диссертацияның маңыздылығы толық ашылған, себебі ол зайырлылықты теориялық тұрғыдан зерделеп қана қоймай, оның Қазақстан жағдайындағы ерекшеліктерін тәжірибелік деңгейде негіздейді.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі:	Докторанттың диссертациясын талдау барысында зерттеу құрылымының жүйелілігі, ғылыми тұжырымдардың нақтылығы және дереккөздерге сілтемелердің реттелгені байқалады. Жұмыс ғылыми стильде жазылып, аргументтер логикалық тұрғыда бірізді баяндалған. Ізденуші тақырыпты терең меңгергенін көрсетіп, зайырлылық мәселесін жан-жақты зерттеген. Ғылыми нәтижелерді негіздеу, талдау және салыстыру әдістері жоғары деңгейде орындалған. Осыған байланысты диссертация авторының жазу деңгейін «жоғары»
		1) <u>жоғары</u> ;	
		2) <u>орташа</u> ;	
		3) <u>төмен</u> ;	
		4) <u>өзі жазбаған</u> .	

			деп бағалауға болады. Жұмыс ізденушінің жеке ғылыми еңбегі екені анық байқалады.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі:	Зерттеу тақырыбының ғылыми және практикалық маңыздылығын ескере отырып, өзектілігі жан-жақты дәлелденген. Жұмыста зайырлылық ұғымының тарихи, теориялық және құқықтық қырлары терең қарастырылып, Қазақстандағы мемлекет пен дін қатынастарының ерекшеліктеріне талдау жасалған. Сонымен қатар, зерттеуде зайырлылықтың қазақстандық үлгісі әлемдік тәжірибемен салыстырмалы түрде зерделенген. Жаһандық және аймақтық деңгейдегі діни үрдістердің ықпалы ескерілгендіктен, зерттеу өзектілігі күмән тудырмайды. Осыған байланысты «негізделген» деп бағалауға болады.
		1) негізделген;	
		2) ішінара негізделген;	
		3) негізделмеген.	
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды:	Диссертациялық зерттеу өз тақырыбына толық сәйкес келіп, оның мазмұнын терең әрі жан-жақты ашады. Жұмыста мемлекет пен дін қатынасының теориялық негіздері, зайырлылық ұғымының тарихи эволюциясы және Қазақстандағы зайырлы мемлекет қағидаттарының өзіндік ерекшеліктері жүйелі түрде талданған. Сонымен қатар, жаһандық тәжірибелермен салыстырмалы талдау жүргізіліп, қазақстандық зайырлылық үлгісі ғылыми негізде зерделенген. Зерттеу құрылымы логикалық тұтастыққа ие, бөлімдер арасында өзара үйлесімділік сақталған, ал жасалған қорытындылар зерттеу мақсаты мен міндеттеріне
		1) айқындайды;	
		2) ішінара айқындайды;	
		3) айқындамайды.	

			толықтай сәйкес келеді. Осы тұрғыдан алғанда, жұмысты «айқындайды» деп бағалауға негіз бар.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:	Диссертациялық зерттеудің мақсаты мен міндеттері тақырыппен толық үйлеседі. Жұмыста зайырлылықтың теориялық және қолданбалы қырлары, мемлекет пен дін қатынастарының тарихи дамуы және Қазақстандағы зайырлылық үлгісінің ерекшеліктері жан-жақты талданған. Зерттеу барысында қойылған міндеттер нақты әрі түсінікті түрде тұжырымдалған, оларды орындау арқылы диссертацияның негізгі мақсатына толық қол жеткізілген. Теориялық негіздеме, әдіснамалық тәсілдер және эмпирикалық материалдар зерттеу бағытына сәйкес таңдалып, ғылыми нәтижелерді сенімді түрде дәлелдеуге мүмкіндік берген. Осыған байланысты «сәйкес келеді» деп бағалауға болады.
		1) <u>сәйкес келеді;</u>	
		2) ішінара сәйкес келеді;	
		3) сәйкес келмейді.	
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	Диссертацияның барлық бөлімдері өзара тығыз логикалық байланысқа ие. Теориялық негіздемеден бастап, зайырлылықтың тарихи қалыптасуы, оның қазіргі заманғы көріністеріне дейінгі талдау жүйелі әрі дәйекті түрде жүргізілген. Әр бөлім алдыңғы тараулармен үйлесімді жалғасып, зерттеудің негізгі мақсаты мен міндеттерін толық ашуға ықпал етеді. Жұмыстың құрылымы біртұтас ғылыми тұжырымдаманы қалыптастырады, ал бөлімдер арасындағы байланыс зерттеудің жүйелілігін көрсетеді. Осыған байланысты «толық
		1) <u>толық байланысқан;</u>	
		2) ішінара байланысқан;	
		3) байланыс жоқ.	

		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) <u>сыни талдау бар;</u> 2) <u>талдау ішінара жүргізілген;</u> 3) <u>талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген;</u> 4) <u>талдау жоқ.</u>	байланысқан» деп бағалауға болады. Диссертацияда автор ұсынған жаңа шешімдер жан-жақты негізделіп, бұрыннан белгілі теориялық тұжырымдармен салыстырмалы талдау жасалған. Зерттеуде зайырлылықтың қазақстандық үлгісі мен әлемдік тәжірибелердің ұқсастықтары мен айырмашылықтары қарастырылып, теориялық негіздер сыни тұрғыда бағаланған. Мемлекет пен дін қатынасының әртүрлі модельдері сараланып, олардың тиімді және осал тұстары ғылыми дәлелдер негізінде талданған. Сонымен қатар, зайырлылық қағидаларының қалыптасуы мен қазіргі қолданысы зерттеліп, Қазақстан жағдайына бейімдеу мүмкіндіктері ұсынылған. Автор тек басқа зерттеулерге сүйеніп қана қоймай, өз тұжырымдарын жүйелі түрде дәлелдеген. Осыған байланысты «сыни талдау бар» деп бағалауға болады.
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) <u>толығымен жаңа;</u> 2) <u>ішінара жаңа (25-75% жаңа);</u> 3) <u>жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).</u>	Диссертациялық зерттеуде ұсынылған ғылыми нәтижелер мен тұжырымдар жаңашылдық элементтерін қамтиды. Жұмыста зайырлылық, мемлекет пен дін қатынасына қатысты қалыптасқан теориялық ұстанымдар жүйеленіп, олардың Қазақстан жағдайындағы ерекшеліктері терең зерделенген. Сонымен қатар, жаһандық тәжірибелер негізінде қазақстандық зайырлылық үлгісіне тың көзқарас ұсынылып, оның ғылыми негіздемесі жасалған.

		Зерттеудің жаңалығы зайырлылық принциптерін мемлекеттік басқару жүйесінде қолдану мүмкіндіктерін қарастырумен қатар, елдегі діни ахуалдың ерекшеліктеріне бейімделген нақты ұсыныстар әзірлеуінде көрінеді. Диссертация тарихи және заманауи деректерді саралай отырып, мемлекеттің конфессиялық саясатына байланысты жаңа тұжырымдар жасайды. Алайда, зерттеудің белгілі бір тұстары зайырлылық пен мемлекет пен дін қатынастарына қатысты бұрыннан қалыптасқан теориялық негіздерге сүйенеді. Бұл жағдай ғылыми еңбектің мазмұндық тереңдігін жоққа шығармайды, керісінше, оның академиялық дәстүрмен сабақтастығын көрсетеді. Сондықтан, зерттеуді толықтай тың деп емес, зайырлылық концепциясына жаңа қырынан қарауға талпынған, теориялық мұраны саралап, өзекті мәселелерге бейімделген еңбек ретінде бағалауға болады.
	5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?	Диссертациялық зерттеуде зайырлылықтың теориялық негіздері, мемлекет пен дін қатынастарының тарихи қалыптасуы және Қазақстандағы зайырлылық үлгісінің ерекшеліктері жан-жақты қарастырылған. Жұмыста бұрыннан белгілі ғылыми тұжырымдар жүйеленіп, олардың қазақстандық контекстегі спецификасы терең талданған. Сонымен қатар, зерттеуде далалық материалдар негізінде жаңа
	1) толығымен жаңа;	
	2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
	3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	

			эмпирикалық мәліметтер ұсынылып, зайырлылық қағидаларының мемлекеттік басқару жүйесіндегі рөлі мен болашақ даму бағыттарына қатысты тың көзқарастар енгізілген. Автордың зайырлылықтың қазақстандық үлгісін зерттеуге қосқан жаңалығы мен ұсыныстары жұмыстың ғылыми құндылығын арттырады. Осыған байланысты «толығымен жаңа» деп бағалауға болады.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	Диссертациялық зерттеу зайырлылықтың теориялық және құқықтық аспектілеріне бағытталғандықтан, техникалық немесе технологиялық шешімдерге тікелей қатысты емес. Алайда, зерттеуде мемлекеттік басқару мен құқықтық реттеуге байланысты жаңа ұсыныстар берілген. Автор Қазақстандағы зайырлы мемлекет үлгісін жетілдіру, мемлекет пен дін қатынастарын реттеу және діни саясатты тиімді жүргізу бойынша жаңа тәсілдерді ұсынған. Бұл ұсыныстар белгілі бір дәрежеде басқару саласына ықпал етуі мүмкін. Дегенмен, жұмыстың едәуір бөлігі бұрыннан бар теориялық негіздерге сүйенеді. Осыған байланысты «ішінара жаңа (25-75% жаңа)» деп бағалауға болады
		1) толығымен жаңа;	
		2) <u>ішінара жаңа (25-75% жаңа);</u>	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куолитатив ресеч) және	Диссертацияның барлық негізгі қорытындылары ғылыми негізделген және ауқымды дәлелдемелерге сүйенеді. Зерттеуде зайырлылықтың теориялық және тарихи аспектілері жан-жақты қарастырылып, қазақстандық және халықаралық

		өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	тәжірибелермен салыстырмалы талдау жүргізілген. Автор ғылыми еңбектерді, нормативтік-құқықтық актілерді және нақты әлеуметтік-мәдени жағдайларды ескере отырып, тұжырымдарын дәйекті түрде негіздейді. Сонымен қатар, мемлекет пен дін қатынастарындағы заманауи үрдістер зерттеліп, оларды реттеуге байланысты ғылыми негізделген ұсыныстар ұсынылған. Сондықтан «ауқымды дәлелдемелерге негізделген» деп бағалауға болады.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) <u>дәлелденді</u>; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) <u>ия</u>; 2) <u>жоқ</u>; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? 1) <u>ия</u>; 2) <u>жоқ</u>;	7.1. Диссертациядағы негізгі ғылыми тұжырымдар мен қорытындылар жан-жақты негізделген. Автор зерттеу барысында теориялық және эмпирикалық деректерді кеңінен пайдаланып, зайырлылық ұғымын, мемлекет пен дін қатынастарының тарихи-мәдени, әлеуметтік-құқықтық контекстері мен үлгілерін салыстырмалы талдау арқылы саралаған. Сонымен қатар, зерттеуде нормативтік-құқықтық құжаттар, тарихи деректер және халықаралық тәжірибелер негізінде тұжырымдар жасалып, олар ғылыми дәлелдермен бекітілген. Қолданылған әдіснамалық тәсілдер, оның ішінде құрылымдық-функционалдық, салыстырмалы және тарихи талдау әдістері, зерттеу нәтижелерінің сенімділігін арттырады. Сондықтан «дәлелденді» деп бағалауға болады.

		3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес.	7.2. Зерттеудің негізгі қорытындылары терең ғылыми-теориялық талдауды қажет ететін күрделі мәселелерді қамтиды. Мемлекет пен дін қатынасы, зайырлылық қағидаларының даму үрдісі және олардың Қазақстандағы ерекшеліктері қарапайым әрі өздігінен түсінікті құбылыстар емес. Бұл мәселелерді тарихи және құқықтық тұрғыда жан-жақты зерделеу қажет. Сонымен қатар, диссертацияда ұсынылған шешімдер мен теориялық негіздемелер зайырлылықтың мемлекет пен қоғамдағы орны мен рөлін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Осыған байланысты «жоқ» деп бағалауға болады. 7.3. Диссертациялық зерттеу барысында белгілі ғылыми тұжырымдар жүйеленіп, олардың Қазақстан жағдайындағы ерекшеліктері мен қолданылу аясы айқындалған. Әлемдік тәжірибелер мен Қазақстандағы зайырлылық моделін салыстыру арқылы автор жаңа ғылыми қорытындылар жасаған. Сонымен қатар, зайырлылық қағидаларының мемлекеттік басқару жүйесіндегі ықпалы және оның қоғамдағы рөлі зерттеліп, осы тақырыпқа қатысты жаңа көзқарастар қалыптастырылған. Бұл зерттеу жұмысының теориялық және қолданбалы маңыздылығын арттырады. Осыған байланысты
		7.4 Қолдану деңгейі:	
		1) тар;	
		2) орташа;	
		3) <u>кең</u>	
		4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес.	
		7.5 Мақалада дәлелденген бе?	
		1) <u>ия</u> ;	
		2) жоқ	
		3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	

«ия» деп бағалауға болады.

7.4. Зерттеу нәтижелерінің мемлекет пен дін қатынастары, құқықтық реттеу, дінтану, саясаттану, әлеуметтану, білім беру және мемлекеттік басқару салаларында қолдану ықтималдылығы жоғары. Қазақстандағы зайырлылықтың ерекшеліктері мен даму бағыттарына қатысты ұсыныстар мемлекеттік органдар мен сарапшылар қауымдастығы үшін маңызды. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері жоғары оқу орындарында дінтану және құқықтану мамандықтары бойынша оқу процесінде пайдалануға мүмкіндік береді. Жұмыста қарастырылған мәселелер діни бірлестіктердің қызметін реттеу, конфессияаралық тұрақтылықты сақтау және зайырлылық қағидаларын күшейту тұрғысынан маңызды ұсыныстар береді. Сондықтан «кең» деп бағалауға болады.

7.5. Диссертацияда ұсынылған ғылыми тұжырымдар автордың жарияланған мақалаларында көрініс тапқан. Автор халықаралық және отандық ғылыми журналдарда зайырлылықтың теориялық негіздері мен оның мемлекеттік басқару жүйесіндегі рөліне қатысты мақалалар жариялаған. Бұл еңбектерде зерттеу нәтижелері жан-жақты талданып, салыстырмалы және эмпирикалық мәліметтер негізінде

			қорытындылар жасалған. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері ғылыми конференциялар мен дөңгелек үстелдерде талқыланған, бұл олардың өзектілігін және ғылыми негізділігін растайды. Сондықтан «ия» деп бағалауға болады.
8.	Дәйектілік қағидаты.	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:	Диссертацияда қолданылған әдіснамалық тәсілдер айқын көрсетіліп, зерттеудің мақсаты мен міндеттеріне толық сәйкес таңдалған. Теориялық және эмпирикалық әдістер тиімді қолданылып, зайырлылық ұғымының тарихи, құқықтық және әлеуметтік аспектілері жүйелі түрде қарастырылған. Салыстырмалы, құрылымдық-функционалдық, тарихи және нормативтік-құқықтық талдау әдістері ғылыми негізделген әрі зерттеу нәтижелерінің дәлдігін арттыруға ықпал еткен. Осыған байланысты «ия» деп бағалауға болады.
	Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	1) <u>ия</u> ;	
		2) жоқ.	
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	
		1) <u>ия</u> ;	
		2) жоқ.	
			Диссертация нәтижелері ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістерін, соның ішінде компьютерлік технологияларды пайдалану арқылы алынған. Сауалнама нәтижелері зерттеуде қолданылғандықтан, деректерді өңдеу, статистикалық талдау жүргізу және графикалық интерпретациялау барысында тиісті бағдарламалық құралдар қолданылған. Бұл әдістер алынған мәліметтердің нақтылығы мен сенімділігін арттырып, зерттеу қорытындыларының дәлелділігін қамтамасыз

			еткен. Осыған байланысты «ия» деп бағалауға болады.
	8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):		Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар ғылыми тұрғыдан негізделіп, эмпирикалық деректер арқылы расталған. Диссертация зайырлылық, мемлекет пен дін қатынастарының теориялық және құқықтық аспектілерін талдауға бағытталғандықтан, дәстүрлі эксперименттік зерттеу әдістері кеңінен қолданылмауы мүмкін. Алайда, жұмыста сауалнама нәтижелері жүйелі түрде сараланып, эмпирикалық деректер ғылыми талдауға негіз болған. Бұл теориялық қорытындылардың сенімділігі мен негізділігін арттырады. Осыған байланысты «ия» деп бағалауға болады.
	1) ия;		
	2) жоқ.		
	8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен <u>расталған</u> / ішінара расталған / расталмаған.		Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен негізделген. Диссертацияда ұсынылған негізгі тұжырымдар ғылыми дәлелдерге сүйеніп, сенімді дереккөздермен расталған. Зерттеуде халықаралық және отандық ғылыми еңбектер, нормативтік-құқықтық құжаттар, статистикалық мәліметтер мен эмпирикалық зерттеу нәтижелері кеңінен пайдаланылған. Барлық негізгі тұжырымдар нақты ғылыми әдебиеттерге сілтемелер арқылы дәйектелген. Осыған байланысты «нақты және

			сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған» деп бағалауға болады.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға <u>жеткілікті</u> /жеткіліксіз.	Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолу жасау үшін жеткілікті. Диссертациялық зерттеу барысында автор отандық және шетелдік 262 ғылыми еңбекті қамтыған. Бұл жұмыстың ғылыми негізділігі мен мазмұндық тереңдігін қамтамасыз етіп, зерттеу тақырыбы бойынша кең көлемде талдау жасауға мүмкіндік береді.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы:	Диссертациялық зерттеуде зайырлылықтың теориялық негіздері, мемлекет пен дін қатынастарының қалыптасу үдерісі және олардың Қазақстандағы ерекшеліктері жан-жақты қарастырылған. Жұмыс зайырлылық қағидаларының тарихи, құқықтық және әлеуметтік аспектілерін жүйелеуге, сондай-ақ олардың қазіргі қоғамдағы орнын түсіндіруге ғылыми негіз береді. Сонымен қатар, зерттеу барысында зайырлылықтың түрлі модельдері салыстырылып, жаңа теориялық тұжырымдар қалыптастыруға ықпал ететін маңызды талдаулар жасалған. Осыған байланысты «бар» деп бағалауға болады.
		1) <u>бар</u> ;	
		2) жоқ.	
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары:	
		1) <u>ия</u> ;	Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді іс жүзінде қолдану мүмкіндігі жоғары. Зерттеуде ұсынылған ғылыми тұжырымдар мен қорытындылар мемлекеттік басқару, құқықтық реттеу, білім беру және дін саласындағы саясатты дамытуға септігін тигізе
		2) жоқ.	

			алады. Зерттеу нәтижелері діни бірлестіктермен жұмыс істейтін мемлекеттік органдар мен сараптамалық құрылымдар үшін маңызды болып табылады. Сонымен қатар, зайырлылық қағидаларын түсіндіру мақсатында жоғары оқу орындарында дінтану және құқықтану пәндерін оқыту барысында пайдалануға болады. Осыған байланысты «ия» деп бағалауға болады.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма?	Диссертацияда ұсынылған практикалық ұсыныстар мемлекет пен дін қатынастарын реттеу, зайырлылық қағидаларын нығайту және діни саясатты жетілдіру мәселелеріне арналған. Кейбір ұсыныстар бұрыннан белгілі тәжірибелер мен ғылыми зерттеулерге сүйенгенімен, зерттеуде олардың қазақстандық жағдайға бейімделуі қарастырылып, жаңа көзқарастар ұсынылған. Сонымен қатар, мемлекеттік басқару, құқықтық реттеу және білім беру салаларында зайырлылықты дамытуға бағытталған нақты ұсыныстар енгізілген. Осыған байланысты «ішінара жаңа (25-75% жаңа)» деп бағалауға болады.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы:	Диссертацияның академиялық жазу сапасы жоғары деңгейде. Жұмыс ғылыми стильде жазылған, терминология дәл қолданылған, құрылымдық тұтастығы мен логикалық бірізділігі сақталған. Автордың ойлары нақты әрі жүйелі түрде баяндалып, тұжырымдар сенімді дәлелдермен
		1) жоғары;	
		2) орташа;	
		3) орташадан төмен;	
		4) төмен.	

			негізделген. Сонымен қатар, пайдаланылған дереккөздерге сілтемелер талаптарға сәйкес рәсімделген, мәтінде грамматикалық және стилистикалық қателер байқалмайды. Жазу мәнері академиялық стандарттарға толық сәйкес келеді және зерттеудің ғылыми мазмұнын ашуға ықпал етеді. Осыған байланысты «жоғары» деп бағалауға болады.
11.	Диссертацияға ескертулер		Диссертациялық зерттеу мазмұны терең, ғылыми талаптарға сай орындалған және зерттеу тақырыбы жан-жақты қарастырылған. Дегенмен, жұмысты одан әрі жетілдіру мақсатында келесі ескертулерді назарға алу ұсынылады: Теориялық бөлімде кейбір ұғымдар мен тұжырымдарға кеңірек түсініктеме берілсе, жұмыстың ғылыми мазмұны толығырақ ашылар еді. Әсіресе, зайырлылықтың қазақстандық үлгісін сипаттауда нақты мысалдар келтіру зерттеудің қолданбалы маңызын арттыра алады. Қорытындыда зерттеу нәтижелерінің мемлекеттік басқару, білім беру және діни ұйымдармен өзара әрекет салаларында қалай қолданылатыны жүйелі түрде көрсетілсе, жұмыстың практикалық құндылығы одан әрі арта түсер еді. Жалпы алғанда аталған ескертулер жұмыстың негізгі сапасына теріс әсер етпейді, керісінше, зерттеудің құрылымдық тұтастығын нығайтып, оны одан әрі толықтыруға мүмкіндік береді.

12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		Докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми мақалалары жоғары деңгейде ұсынылған, бұл оның еңбектерінің ғылыми маңыздылығын және өзектілігін дәлелдейді. Диссертациялық зерттеу нәтижелері 16 ғылыми мақалада жарық көрген. Оның ішінде, ҚР ҒЖБМ Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымдарда 4 мақала, басқа ғылыми журналдарда 4 мақала, Скопус халықаралық ғылыми-ақпараттық базасына кіретін рецензияланатын Pharos Journal of Theology журналында 1 мақала, ал халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарында 7 мақала жарияланған. Осылайша, диссертацияның негізгі ғылыми тұжырымдары беделді ғылыми басылымдарда жарияланып, философия докторы (PhD) дәрежесін алу талаптарына толық сәйкес келеді. Бұл жарияланымдар жүргізілген зерттеулердің өзектілігі мен ғылыми құндылығының жоғары деңгейде екенін көрсетеді.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		Диссертация Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің бекіткен Үлгі ережесінің 28-тармағы талаптарына толықтай сәйкес философия докторы (PhD) немесе бейіні бойынша доктор дәрежесін беру

6D020600 – «Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған «Дін мен зайырлы мемлекет қатынасының әлемдік және қазақстандық үлгісі: салыстырмалы дінтанулық талдау» тақырыбындағы диссертациялық жұмыс жан-жақты зерттеліп, аяқталған жұмыс болғандықтан Мажиев Гилимбек Жадыгерович философия докторы (PhD) дәрежесін алуға толықтай лайық деп санаймын.

Ресми рецензент:

**Қожа Ахмет Ясауи атындағы
халықаралық қазақ-түрік
университетінің профессоры,
философия ғылымдарының докторы**

[Handwritten signature]

Д.Т. Кенжетай	ҚОЛЫН
РАСТАЙМЫН:	
Қожа Ахмет Ясауи атындағы	
халықаралық қазақ-түрік	
университеті	
Адам ресурстарын басқару	
бөлімінің бастығы	

[Handwritten signature]